

הלכה כסדרה

קובץ הלכות לחייל לימי חג ומועד

פסח, ספירת העומר
ושבועות

מבוא

הימים שבין חג הפורים לחג הפסח הם ימים נשגבים, שאותם הגדירו חז"ל ימים שבין "גאולה לגאולה". גם בימים אלה, כבכל השנה, חיילי צבא ההגנה לישראל עומדים על משמר העם והארץ, וזוכים לקיים את המצווה הגדולה והחשובה של "עזרת ישראל מיד צר". חיילי צה"ל ומפקדיו מהווים בעוז רוחם ובגבורתם חלק משרשרת הדורות של עם ישראל, שמאז יציאת מצרים מאיר עליה אור של חירות ואמונה.

ברכת האילנות

חיוב הברכה: הרואה בימי ניסן אילנות מלבלבים צריך לברך ברכת האילנות (ראו נוסח בסוף החוברת).

זמן הברכה: ברכה זו נאמרת פעם אחת בשנה, במהלך חודש ניסן. הזריזים נוהגים לברך כבר בראש חודש ניסן. יש הנמנעים מלברך בשבת, אך מעיקר הדין הדבר מותר. יש שנהגו לברך ביום הראשון של חול המועד פסח.

על מה מברכים: מברכים ברכה זו רק על אילנות מאכל, ויש מקפידים לברך רק כשרואים שני אילנות לפחות, ומשובח הדבר אם יהיו ממינים שונים. יש לברך רק על עצים בעת פריחתם, אך אם נשרו כל הפרחים והתחילו לגדול פירות, ואפילו פירות קטנים - אין לברך על אילנות אלה.

עיקרי הלכות הכשרת כלים לפסח

כבולעו כך פולטו: כלים שבישלו או אפו בהם חמץ, צריך להכשירם בכדי להשתמש בהם בפסח. אופן ההכשרה נקבע על פי דרך השימוש הרגילה באותו הכלי. כלים שמשתמשים בהם לבישול במים או בשמן, הכשרתם בהגעלה במים או בליבון קל, ואילו כלים שמשתמשים בהם בלא מים, כגון בצלייה, הכשרתם בליבון חמור.

הגעלה: לאחר שניקו את הכלי היטב, יש להשהות אותו 24 שעות ללא שימוש, ולאחר מכן להכניסו לכלי המכיל מים רותחים מבעבעים. לאחר ההגעלה יש לשטוף את הכלי במים צוננים. אין חובה להכניס את הכלי למים הרותחים בבת אחת, וניתן להגעיל תחילה מחצית מן הכלי, ולאחר מכן את המחצית השנייה.

ליבון קל: חימום הכלי בעודו יבש עד כדי שנייר שיונח עליו בצד הרחוק ממקור החום ישחים. ניתן לבצע הכשרה כזאת באמצעות הכנסת הכלי לתנור בחום מקסימלי למשך כחצי שעה, או באמצעות העברתו על גבי להבת הגז, תוך תשומת לב לכך שכל חלקי הכלי יגיעו לחום זה. ליבון קל שקול כהגעלה. **ליבון חמור:** חימום הכלי כך שיאדים או שיצאו ממנו ניצוצות. **הכשרת כלים בצה"ל:** דיני הכשרת כלים ביחידות צה"ל, מבוארים בהרחבה בחוברת "הכשרת כלים לפסח", בהוצאת ענף כשרות של הרבנות הצבאית. בנספח לספר תורת המחנה (כרך ג' נספח ז') מפורטות בהרחבה הלכות הכשרת כלים שבהן ניתן להקל בשעת הדחק. ההסתמכות על הקלות אלה אפשרית אך ורק אם ניתן לכך אישור מפורש מרב היחידה, בהתאם לצורך חיוני הנובע מן הפעילות המבצעית.

הכשרת כלים בפסח: חיילים שלא התאפשר להם להכשיר כלים לפני פסח, רשאים בדלית ברירה להכשירם בפסח עצמו, בליבון קל או בהגעלה, ובלבד שיפגמו (בסבון) את מי ההגעלה.

בדיקת חמץ וביעורו

זמן ואופן בדיקת חמץ

זמן הבדיקה: "אור לארבעה עשר בניסן בודקים את החמץ לאור הנר". בשנה זו בודקים בליל רביעי, אור ל"ד בניסן

(31.03). תחילת זמן בדיקת חמץ עם צאת הכוכבים (19:18), אך במקום צורך ניתן להקדים ולבדוק מהשקיעה (19:00). לכתחילה יש להתפלל ערבית לפני הבדיקה, אך אם יש מניין לתפילת ערבית רק בשעה מאוחרת יותר, יבדוק תחילה ולאחר מכן יתפלל במניין.

אין לאכול, לישון או לעשות מלאכה מחצי שעה קודם צאת הכוכבים עד סיום הבדיקה אלא אם כן יש בכך צורך מבצעי שאינו סובל דיחוי. במקום צורך, כגון ששב מאימון מפרך או מפעילות מבצעית, רשאי לאכול פירות. כמו כן, רשאי לאכול פת ומיני מזונות עד כביצה (60 סמ"ק/כ-54 גרם), ואף לישון שינת עראי, ובלבד שידאג לאמצעי תזכורת. חיילים העוסקים בפעילות מבצעית והאכילה והשינה נדרשים לשמירת כשירותם, רשאים להקל בכך, אך ראוי שידאגו לאמצעי תזכורת. הבודק על ידי שליח - רשאים הוא ושלוחו לאכול קודם הבדיקה.

אופן הבדיקה: לכתחילה יש לבדוק את החמץ באמצעות נר. במקום צורך, וכל שכן במקום שמפאת הסכנה אסור להדליק אש, ניתן לבדוק באמצעות פנס, ואף לברך על הבדיקה במקום המחויב בכך, כדלהלן. ניתן להשאיר את תאורת החדר דולקת בשעת הבדיקה. בבדיקה יחפש חתיכות חמץ הראויות לאכילה, ואין צורך לחפש פירורים קטנטנים כאבק.

במקומות המחויבים בבדיקה בברכה, מברכים קודם הבדיקה 'על ביעור חמץ'.

לאחר הבדיקה מבטלים את החמץ, באמירת 'כל חמירא' (ראו נוסח בסוף החוברת).

לכתחילה אין להפסיק בדיבור או לצאת למקום אחר עד לאחר סיום הבדיקה ואמירת הביטול. הפסיק או הסיח דעתו - אם

הפסיק באמצע הבדיקה אינו חוזר ומברך, ואם הפסיק בין הברכה לתחילת הבדיקה שלא מעניין הבדיקה, חוזר ומברך. הבודק שני מקומות המחויבים בברכה, יכוון שברכתו תחול רק על המקום הראשון, ויברך שנית על בדיקת המקום השני.

בדיקת חמץ בצבא

בדיקת חמץ פרטי: חייל הבודק חמץ בחדרו או במאהל קבוע לא יברך על הבדיקה, אמנם, אם ברצונו לברך, יש לו על מי לסמוך, במיוחד אם הוא מתגורר שם בקביעות. חיילים הנמצאים לזמן קצר במהלך פעילותם במוצב או במחנה צבאי אחר, וכמו כן חייל המתארח באופן עראי בבית חברו, אינם צריכים לבדוק שם את החמץ.

חובת הבדיקה חלה על כל רכוש שיש חשש שנמצא בו חמץ. עם זאת, הברכה על הבדיקה תוקנה דווקא על בדיקת חמץ בתוך הבית. לפיכך, חובה לבדוק חמץ בתיק האישי, ברכב, במאהל ששוהה בו באופן עראי וכן הלאה, אך לא יברך על בדיקה זו.

בצבא חל איסור מוחלט להכניס חמץ מיום ההכשרה (יום שני, י"ב בניסן 30.03), ועל כן יש להימנע לחלוטין ממנהג הנחת פתיתי חמץ קודם הבדיקה.

בדיקת חמץ ציבורי: בלילה שבתום מבצע הכשרת המטבחים וחדרי האוכל, יעברו האחראים ויוודאו לאור פנס בלא ברכה שאכן בוצע בהם ניקיון יסודי, ואין בהם חשש חמץ. לאחר מכן, בליל הבדיקה, יבדקו האחראים בלא ברכה את שאר המקומות שתחת אחריותם - משרד, בית כנסת, מועדון, אפסנאות, כלי רכב וכו'. אם הם מברכים על בדיקת החמץ בחדרם, יתכוונו מראש שהברכה תחול גם על בדיקת החמץ בשאר המקומות שבאחריותם. כאשר אין אפשרות לבדוק את כל המתחם

שבאחריותם - יעדיפו לבדוק את המקומות שהחיילים יהיו מצויים בהם בימי הפסח.

בדיקה באמצעות שליח: היודע שלא יתאפשר לו לבדוק את החמץ בליל בדיקת חמץ, ימנה שליח, אפילו בטלפון, שיבדוק עבורו, והשליח רשאי אף לברך על הבדיקה. אמנם אם השליח בודק קודם בביתו, מוטב שיכוון בברכתו על הבדיקה שבביתו גם על הבדיקה בבית חבירו, ולא יפסיק ביניהן.

בדיקת חמץ מוקדמת ומאוחרת

בדיקת חמץ מוקדמת: היוצא מחדרו מי"ד באדר (03.03) ואילך, ואינו מתעתד לחזור לשם עד לכניסת החג, וכן חייל שקיימת סבירות שיהיה טרוד בפעילות מבצעית, ולא יתאפשר לו או לשלוחו לבדוק חמץ בזמנו - יקדים ויבדוק לפני יציאתו בלא ברכה. אם מתאפשר לו, יעשה זאת לאור הנר בלילה, ובדלית ברירה יבדוק ביום. חיוב הבדיקה קיים אפילו אם ברור לו שלא ישהה שם בימי הפסח, אלא שבמקרה זה יכול הוא או שלוחו למכור את חמצו לגוי, ולהימנע מבדיקת חמץ.

השווה במקום שאסור להדליק בו תאורה בלילה - יבדוק חמץ בבית או בצידו הפרטי במהלך יום שלישי, י"ג בניסן (31.03), כדי שלא ישכח לעשות זאת. אם לא התאפשר לו, יבדוק ביום י"ד, ובאם מחוייב בברכה כנ"ל, אף יברך על הבדיקה.

לאחר הבדיקה המוקדמת יש לבטל את החמץ שלא מצא בנוסח זה: 'כל חמירא וחמיעא דאיכא בביתא הדין דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטל וליהוי [הפקר] כעפרא דארעא'. כשאין לו אפשרות ליטול עמו את החמץ עד זמן הביעור, יבער את החמץ שמצא מיד לאחר הבדיקה.

חזרה לבסיס לצורך בדיקת חמץ וביעורו: חייל שיצא לחופשה, ונזכר שנותר ברשותו חמץ בשיעור כביצה (60 סמ"ק/כ-54

גרם), או אפילו מסופק בכך, ואין באפשרותו למוכרו, או לשלוח שליח שיבערנו, חייב לשוב ולבערו. אם החזרה למקומו כרוכה בהפסד או בטירחה מרובים מאוד, רשאי להסתפק בביטולו.

חייל שאין באפשרותו לבדוק כלל: חייל העוסק בפעילות מבצעית ואף חייל היוצא לאימונים, ונבצר ממנו לבער או למכור את החמץ, יסתפק בביטול החמץ קודם שעת איסורו (ביום רביעי, י"ד בניסן, בשעה 11:26) כמפורט להלן.

אין אפשרות לבטל את החמץ אחר שעת איסורו. לכן, גם באופנים שהותר להסתפק בביטול חמץ, אם הגיעה שעת האיסור (11:26 כנ"ל) חובה לחזור ולבער את החמץ, ואפילו אין ברשותו אלא כזית חמץ. חייל העוסק בפעילות מבצעית, ואינו יכול לעצור באמצעה ולבער את החמץ, ישוב לבער לאחר תום הפעילות.

בדיקת חמץ מאוחרת: חייל שמסיבה כלשהי לא בדק חמץ בזמן, יבדוק מיד כשיתאפשר לו, בין קודם החג, בין ביום טוב, ובין בחול המועד, ואף לאחר המועד - כדי שלא ייכשל באכילת חמץ שעבר עליו הפסח. כשבדק ביום טוב, אין להדליק נר או פנס לצורך הבדיקה. חייל שעבר לשרת באמצע החג בבסיס שלא בוצעה בו בדיקת חמץ, צריך לבדוק את המקום בבואו לשם, אלא אם כן ידוע לו שהחיילים שהיו שם לפניו בדקו את החמץ וביערו אותו. מברכים על בדיקת החמץ לפני החג, בחג ובחול המועד, בתנאי שבדק מקום שיש לברך על בדיקתו כמפורט לעיל, אך אין מברכים על בדיקה הנערכת לאחר הפסח.

מכירת חמץ וביעורו

מכירת החמץ: במחנות הקבע והמוצבים ניתן לנעול את החמץ במחסן ייעודי, ולמכור אותו במכירת חמץ, בהתאם לפקודות

ולהנחיות של הרבנות הצבאית. מכירת החמץ מתבצעת על ידי הרב הראשי לצה"ל. חייל רשאי למנות את הרב הראשי לצה"ל כשליח לערוך עבורו מכירת חמץ אף עבור חמצו הפרטי, באמצעות חתימה על שטר הרשאה המסמיך אותו לכך. ניתן למנות שליח שימלא עבורו את שטר ההרשאה, ובמקום צורך ניתן למכור את החמץ באופן מקוון (קישור לסריקה נמצא בגב החוברת). לא נהגו למכור חמץ גמור, מלבד במקום הפסד מרובה או במקומות שקשה לבודקם ואינם בשימוש בפסח. יש להקפיד לסגור את מקום החמץ היטב, ולכלל הפחות להניח עליו שלט 'חמץ'.

הרבצ"ר מוכר את החמץ ימים ספורים לפני פסח. לא ניתן לחתום על שטרי ההרשאה לאחר מועד המכירה.

ביעור חמץ: ב"ד בניסן (יום רביעי 01.04) בבוקר, שורפים את החמץ שנותר, או לחילופין מפוררים אותו ומשליכים אותו לים או לשירותים (עד לשעה 11:26). עד סוף זמן זה ניתן גם לסלק את החמץ מרשותו ולהשליכו במקום המופקר לכל (כגון בפח אשפה בשטח ציבורי), לאחר שיגמור בדעתו להפקירו לחלוטין. בגלל מורכבות ביעור החמץ במסגרת הצבאית, מתבצעת הכשרת הבסיסים והמוצבים מספר ימים לפני החג, ולאחר מכן חל איסור מוחלט להשאיר חמץ, כך שבצבא אין משמעות מעשית לדיני ביעור חמץ, למעט מי שנשאר באמתחתו חמץ בטעות או בנסיבות מבצעיות.

כלל חיילי צה"ל, לרבות אלה המצויים בבט"ש או בלחימה מחוייבים לבער את החמץ שברשותם מבעוד מועד, כבר מיום ההכשרה הצה"לי (יום שני, י"ב בניסן 30.03). המצויים בשטח אויב, יקפידו לאכול או לזרוק את כל החמץ שברשותם מבעוד מועד.

ביטול חמץ: מצווה על כל אדם לבטל בעצמו את החמץ שברשותו בערב פסח בבוקר (עד לשעה 11:26), באמירת 'כל חמירא' (ראו נוסח בסוף החוברת). חייל החושש שישכח לבטל את החמץ בעצמו, יכול למנות מראש שליח שיבטל עבורו את החמץ.

חמץ שנמצא בפסח ולאחריו

המוצא חמץ ברשותו לאחר זמן האיסור, יבערנו מיד בלא ברכה. מצאו ביום טוב או בשבת, יאמר לאינו יהודי שישליכנו לשירותים, ובאם הדבר אינו אפשרי יכסה את החמץ בכלי עד שיתאפשר לו לבערו.

חמץ של אחרים: אסור להחזיק בפסח חמץ של אחרים תחת אחריותו. חמץ שהגיע לרשותו במהלך הפסח, למשל אם אדם אחר הניח חמץ (בניגוד לפקודות) בתיק של חברו - יש לסלקו משם ללא מגע ישיר, כגון על ידי מקל.

המוצא חמץ נטוש במקום שמצויים בו חיילים, ראוי שיבערו, ואם קשה לו לבערו ויש חשש אמיתי שייכשלו בו - ישליכנו לאשפה, וטוב שיפגום אותו בחומר חריף. בכל מקרה אחר אין לגעת בחמץ או לטלטלו.

קטניות: האשכנזים נוהגים לא לאכול קטניות בפסח. אם התערבו מעט קטניות בתבשיל, ניתן להקל במקום צורך לאוכלו לאחר שברר את הקטניות ממנו. בשעת הדחק כשאינ לחייל מה לאכול, והדבר עלול לפגוע בכשירותו המבצעית, מותר לאכול קטניות. בצה"ל כלל הבישולים הינם ללא קטניות.

חמץ שעבר עליו הפסח: חמץ שהיה בפסח ברשות ישראל, אסור לאוכלו לאחר הפסח, ואפילו ביטל את החמץ קודם הפסח. אם מכר את החמץ - מותר לאוכלו לאחר הפסח.

תענית בכורות: נהגו הבכורות להתענות בערב פסח (יום רביעי י"ד בניסן 01.04). רבים נהגו להשתתף בסעודת מצווה של סיום מסכת ובכך להימנע מן הצום, ובמקום צורך ניתן להסתפק בסיום ספר בתנ"ך או מסכת משניות שלמד בעיון ובהעמקה. כמו כן, במקום דוחק, כשאינו יכול להשתתף בסעודת סיום מסכת, או לסיים בעצמו מסכת משניות, ניתן להקל להשתתף בסיום באמצעות הטלפון וכל שכן באמצעות שידור חי באופן מקוון. המשתתף בסיום מקוון, יקפיד לאכול מיד אחר הסיום. יתר על כן, נטיית האחרונים להקל בתענית זו יותר מבשאר תעניות, ולפטור את הבכור ממנה אפילו אם היא רק עלולה לפגוע ביכולתו לקיים את מצוות החג כראוי, או שעוסק במטלות צבאיות שאין אפשרות לדחותן למועד אחר, והתענית קשה עליו. אמנם, ראוי שיסתפק באכילה קלה, ויפדה את תעניתו באמצעות מתן צדקה. חייל בכור שהתענית עלולה לפגוע במוכנותו המבצעית, פטור מתענית זו, אולם אם הדבר מתאפשר לו ראוי שישתתף בערב פסח בסיום מסכת.

אכילת מצות לפני פסח: אסור לאכול מצה בערב פסח מעלות השחר. אמנם פשוט שחייל העוסק בפעילות מבצעית שאין בידו מזון משביע מלבד מצות, והרעב פוגע במוכנותו, רשאי להקל בזה, ויש להשתדל במידת האפשר לאכול את המצה מטוגנת או מבושלת.

מעבר לכך, רבים נוהגים להימנע מאכילת מצה גם בימים שקודם הפסח, ואולם אין בכך חובה גמורה. לכן, בצבא שנמנעים מהכנסת חמץ החל מיום ההכשרה, גם הנוהגים להחמיר בזה בבתייהם רשאים במקום צורך לאכול מצות עד יום י"ד בניסן, ואינם צריכים לערוך התרת נדרים.

על אכילת מצות במהלך השנה, האשכנזים נוהגים לברך 'המוציא', והספרדים נוהגים לברך 'מזונות', אלא אם קבע סעודתו עליהם - לפחות שלוש מצות מכוונה. אמנם, בימים שלאחר יום ההכשרה הצה"ל, כאשר אין חמץ כלל במטבחי צה"ל, גם הספרדים יברכו 'המוציא'.

כיבוס וגילוח בערב פסח: אסרו חז"ל לכבס, לספר ולהתגלח בערב פסח מחצות היום, ואפילו לצורך המועד, ומנהג האשכנזים להימנע לכתחילה גם מגזיזת ציפורניים. מי שלא התאפשר לו להסתפר או לכבס בערב פסח לפני חצות, כגון השב בצהריים מפעילות מבצעית, רשאי להקל בכך בצינעא.

הדלקת נרות: בהדלקת נרות מברכים "להדליק נר של יום טוב". חייל המדליק נרות בבסיס יברך 'שהחיינו' בקידוש ולא בהדלקת הנרות, ואילו חיילת רשאית לברך בעת הדלקת הנרות במקום בקידוש. מותר להדליק את נרות החג גם לאחר השקיעה על ידי העברת האש מנר דולק.

ליל הסדר

בלילה הזה הוציאנו הקב"ה לחירות משעבוד מצרים בניסים גדולים ועצומים. לזכר הנס, נצטוונו לאכול קרבן פסח, מצה ומרור, ולספר בלילה הזה ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים - הרי זה משובח.

חיילי צה"ל העוסקים בהגנה על העם והארץ שותפים במעשיהם לגאולת האומה, ובלילה נשגב זה זוכרים באופן מיוחד שהקדוש ברוך הוא הוא הנותן לנו כח לעשות חיל.

זמן עריכת הסדר

ככלל אין להתחיל את הסדר קודם צאת הכוכבים (19:19), ומעיקר הדין יש לסיים את אכילת האפיקומן לפני חצות (00:40).

חיילים שבאפשרותם לערוך את הסדר קודם חצות, יעדיפו לערוך את הסדר בפרק זמן זה, אפילו ביחידות, ואפילו במתכונת מקוצרת ותוך כדי פעילות, מאשר לעורכו ברוב-עם לאחר חצות.

אם חזרו מהפעילות מעט קודם חצות, יאמרו את ההגדה במתכונת מקוצרת ובזריזות, כדי שיספיקו לאכול את המצה והמרור לפני חצות, ובאם יש להם אפשרות יאכלו גם אפיקומן קודם חצות, ולאחר חצות ימשיכו בסעודתם ויאכלו בסופה אפיקומן נוסף. אם לא יספיקו לומר את ההגדה במתכונת מקוצרת קודם חצות, יקדשו, יאמרו 'עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלוקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה', ומיד יאכלו את המצה והמרור בברכה, ולאחר מכן יאמרו את שאר ההגדה.

חיילים שלא מתאפשר להם כלל לערוך את הסדר קודם חצות ואפילו במתכונת מקוצרת, ישתדלו ככל הניתן לקדש ולאכול מצה בברכותיה בתחילת הלילה, ויערכו את הסדר ללא כוס ראשונה בהמשך הלילה עד עלות השחר (04:49).

אם גם זה אינו אפשרי יערכו את הסדר כולו לאחר חצות. חיילים העורכים סדר לאחר חצות, לדעת רוב הפוסקים יימנעו מהברכות המיוחדות על המצה והמרור, אולם את ברכת 'אשר גאלנו' הנאמרת בסוף אמירת ההגדה, וכן את ברכת 'יהללך' לאחר אמירת ה'הלל', רשאים לברך לכתחילה, אמנם יש הנמנעים מלברך את ברכת 'אשר גאלנו'. החפצים לברך את כל הברכות גם לאחר חצות - רשאים לסמוך על דברי הגר"ש גורן זצ"ל, שכתב: "חיילים הנמצאים בשעת חירום על הגבול ממול האויב, שהם נושאי החירות האמיתיים, יש לאפשר

להם שמחת חג החירות ע"י קיום מצוות ליל הסדר כהלכתו בברכותיהן, ולו יהא זה לאחר חצות הלילה".

חיילים שלא מתאפשר להם כלל לערוך את הסדר, ואפילו במתכונת מקוצרת, ישתדלו לקיים לכל הפחות את המצוות שחיובן מן התורה. על כן יקדשו, יספרו מעט ביציאת מצרים ואפילו לעצמם, כגון שיאמרו "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלוקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה", ובמידת האפשר יאמרו גם: "פסח מצה ומרור, פסח על שם שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים, מצה על שם שלא הספיק בצקם להחמיץ, מרור על שם שמררו את חייהם", יברכו 'המוציא' ו'על אכילת מצה' ויאכלו לכל הפחות כזית מצה.

חיילים שידועים שלא תהיה באפשרותם לקיים אף אחת ממצוות הלילה, כגון חיילים שיוצאים למארב עם חושך ראשון וישובו ממנו רק למחרת, יתפללו תפילת ערבית עם הלל בברכה לאחר פלג המנחה (17:42), ומבעוד יום יקדשו ויברכו 'המוציא' על שתי מצות, אך לא יברכו 'על אכילת מצה', ובזה יקיימו את סעודת החג. לאחר צאת הכוכבים יקראו שנית קריאת שמע. אם יתאפשר להם לאכול מצה בלילה, יסעדו מבעוד יום ללא קידוש וללא מצה, ובלילה יקדשו ויאכלו מצה. אם אינם יודעים אם יתאפשר להם לאכול מצה בלילה - יימנעו מאכילת מצה מבעוד יום, ולצורך 'קידוש במקום סעודה' ישתו עוד רביעית של מיץ ענבים (כחצי כוס חד פעמית מצויה), בנוסף לכוס הקידוש. כשיוצאים לפעילות מבצעית הכרוכה במלאכות אסורות מהתורה - לא יקדשו מבעוד יום.

אכילה לפני הסדר: בערב פסח מתחילת שעה עשירית (15:48), אסור לאכול מאכל העשוי מחמשת מיני דגן, ויש למעט גם באכילת שאר מאכלים. אם האכילה נדרשת לכשירות החיילים

לקראת פעילות מבצעית - רשאים להקל ולאכול כדי שביעה, ואם אין מאכל משביע אחר - אף יאכלו מצות.

לכתחילה אין לקדש ולאכול לפני ליל הסדר. עם זאת, חייל העוסק בפעילות מבצעית שיהיה באפשרותו לערוך את הסדר רק בהמשך הלילה, רשאי להקל לקדש ולאכול מעט במהלך הפעילות, בכדי להשקיט את רעבונו בינתיים. אלא שמאחר שאת אכילת המצה יקיים רק לאחר זמן על סדר ההגדה, עליו להימנע מאכילתה לאחר הקידוש, ויצא ידי חובת 'קידוש במקום סעודה' ע"י שישתה רביעית מיץ ענבים, נוסף על מה ששתה בקידוש. כמו כן, לכשיגיע לערוך את הסדר, יימנע משתיית כוס ראשונה, מאחר שכבר קידש, ויתחיל את הסדר מ'ורחץ'.

חייל היוצא לפעילות מבצעית מבעוד יום, ולא יתאפשר לו לקדש במהלך הפעילות, רשאי אף להקדים ולקדש מפלג המנחה, וגם במקרה כזה ישתה רביעית מיץ ענבים נוספת לצורך 'קידוש במקום סעודה'. באופן זה יהיה רשאי לשתות בלילה אף כוס ראשונה בתחילת הסדר ולא יחשב כמוסיף על הכוסות, אמנם מאחר שכבר יצא ידי חובת קידוש, יברך עליה רק את ברכת 'בורא פרי הגפן'.

היערכות לסדר: יש לוודא מראש שיש ביחידה מספיק מצות שמורות, מיץ ענבים וחסה עבור כלל המשתתפים.

בליל הסדר אין אוכלים בשר או עוף צלוי. ניתן לאכול בשר מבושל ואפילו במעט רוטב, או מטוגן בשמן עמוק.

הקערה: רבים לוקחים כנף צלויה זכר לפסת, וביצה זכר לחגיגה. במקום צורך ניתן להסתפק בשני מיני בשר או בשני תבשילים כלשהם, אפילו בקופסת שימורים.

את החרוסת מכינים מפירות שנמשלו בהם ישראל: תמרים, תפוחים ושקדים, מרוסקים ומעורבבים ביין. במקום צורך ניתן להסתפק בפירות או בירקות אחרים, ואף לערבבם בשאר משקים.

באופן סידור הקערה ישנם מנהגים שונים - ראו בסוף החוברת.

דגשים למהלך הסדר

ארבע כוסות: כל אחד מהמסובים צריך לשתות רביעית שלימה (86 סמ"ק, כחצי כוס חד פעמית מצויה) של מיץ ענבים מכל כוס, ויש אומרים שבלייל הסדר יש לשתות את רוב הכוס שלפניו, אף אם היא גדולה מרביעית. יש להקפיד שהכוס תכיל לכל הפחות רביעית, ומאידך, מאחר שנהוג שהכוס תהא מלאה, מוטב להימנע משימוש בכוס גדולה שאינו יכול לשתות את רובה.

מנהג האשכנזים לברך 'בורא פרי הגפן' על כל כוס וכוס, ואילו הספרדים מברכים רק על הכוס הראשונה והשלישית. יש הנוהגים להדיח את הכוס לפני מזיגת הכוס הבאה, ורבים נוהגים כן בכוס השלישית בלבד. במיוחד יש להקפיד בכך אם הכוס התלכלכה בפירורים וכדו'. לכתחילה צריך לשתות כמות של רביעית בבת אחת, ובדיעבד די בשתיית רובה במשך עד כארבע דקות. לכן, מי שאין בידו כוס יעדיף מימייה שפיה רחב על פני בקבוק שפיו צר.

מי שבידו כמות יין מצומצמת, יסתפק בשתיית רוב רביעית מכל כוס - כשליש כוס חד פעמית מצויה. מי שברשותו כוס אחת - יערוך עליה את הקידוש. מי שבידו שתי כוסות, יברך על השניה את ברכת המזון. אם ברשותו שלש כוסות - יקדש על הראשונה, יאמר את ההגדה על השניה ויברך ברכת המזון על השלישית.

חייל שיש בידו רק בקבוק אחד של מיץ ענבים, ישתה כל פעם רביעית, ולאחר מכן יוסיף מעט מים שלא שתו מהם, כדי לתקן את פגימת היין. מספר חיילים רשאים לשתות בכל פעם מבקבוק אחד בזה אחר זה, ואין היין נחשב פגום לאחר שתיית הראשון.

אם אין לו יין כלל - למנהג האשכנזים יקח 'חמר מדינה', כגון קפה, ויש מקילים אף בתה ובמיץ פירות טבעי, ובדוחק גם במשקאות קלים חשובים, ולמנהג הספרדים יקדש על המצות (כפי שיוסבר להלן), ורק בשאר הכוסות ישתמש ב'חמר מדינה'.

קידוש על המצות: אם אין לו 'חמר מדינה' - לכל הדעות יקדש על המצות כסדר זה: יחצה את המצה האמצעית לפני הקידוש, יטול ידיים בברכה, יברך 'המוציא', ישמוט את המצה השלמה התחתונה, יברך ברכת הקידוש ו'שהחיינו', ואחר כך יברך 'על אכילת מצה', יבצע ויאכל שני כזיתים.

מצווה לשתות את ארבע הכוסות על סדר ההגדה, גם בנוסח המקוצר. כאשר אין אפשרות לעשות זאת, ישתה את ארבע הכוסות בזו אחר זו, על פי השיעורים המופיעים לעיל, ובלבד שישהה מעט בין הכוסות.

הסבה: מצווה להסב בשעת שתיית הכוסות ובשעת אכילת המצות על צידו השמאלי, אפילו אם הוא 'שמאלי'. לכתחילה ישעין את גופו על כרית או משענת, אך אם אין הדבר באפשרותו, רשאי להיסמך על כתף חברו, או על ברכיו, או להישען באמצעות זרועו על הספסל או השולחן. הטיית הגוף באוויר אינה נחשבת להסבה. מי שאין לו שום אפשרות להסב - יקפיד לשבת ולא לעמוד.

אם אכל את אחת המצות בלא הסבה, ועדיין לא ברך ברכת המזון, צריך לחזור ולאכול בהסבה, ובאם קשה לו - יחזור לאכול רק את מצת המצווה, ואינו צריך לחזור על הכורך והאפיקומן. כך ינהג גם אם נזכר לאחר שבירך ברכת המזון, אלא שצריך לחזור ולברך 'המוציא' לפני אכילת המצה.

שתה אחת מן הכוסות בלא הסבה, למנהג הספרדים עליו לחזור ולשתותה בהסבה, ואם המדובר בכוס הרביעית, וכבר ברך לאחריה ברכה אחרונה, אף צריך לחזור ולברך עליה; ואילו למנהג האשכנזים אינו רשאי לחזור ולשתות, מלבד את הכוס השנייה כשמנהגו לשתות מיץ ענבים בסעודה.

כרפס: לפני אכילת הכרפס נוטלים ידיים כמו שנוטלים לפני אכילת לחם. המנהג הנפוץ שכל הסועדים נוטלים את ידיהם בלי ברכה, אולם יש הנוהגים לברך על הנטילה, ויש מהאשכנזים שנהגו שרק עורך הסדר נוטל את ידיו ואינו מברך. לאחר מכן לוקחים ירק כגון סלרי, תפוז"א, צנון וכדומה, וטובלים אותו במי-מלח או בחומץ. בערכות הסדר האיטיות משתמשים לצורך זה במלפפון חמוץ.

מברכים על הכרפס 'בורא פרי האדמה'. יש לכוון לכתחילה לפטור בברכה זו גם את המרור הנאכל מאוחר יותר. מקפידים לאכול מהכרפס פחות מכזית (כ-30 סמ"ק) כדי להימנע מחיוב ברכה אחרונה, אך אף אם אכל יותר מכך, לא יברך ברכה אחרונה. נהגו לאכול את הכרפס בלא הסבה.

אכילת מצה: במהלך הסדר אוכלים לפחות ארבע פעמים כזית מצה - שני זיתים ב'מוציא' ו'מצה', כזית ב'כורך', וכזית נוסף ל'אפיקומן', ויש נוהגים לאכול שני זיתים ל'אפיקומן'. המצות צריכות להיות מצות שמורות שנאפו לשם מצווה, ויש מקפידים לקיים מצווה זו דווקא במצות עבודת-יד.

חוצים את המצה האמצעית ואת החצי הגדול שומרים לאפיקומן.

בשעת ברכת 'המוציא' עורך הסדר אוחו את שלוש המצות, כך שהחצויה נתונה בין שתי השלמות. נוהגים שאחר ברכת 'המוציא' שומטים את המצה התחתונה ומברכים 'על אכילת מצה' על העליונות. מנהג הספרדים לטבול את המצה במלח. נהוג לחלק לכל אחד מהמסובים מעט מכל אחת משתי המצות, ולהשלים ל'כזית' ממצה אחרת. בסדר רב משתתפים שלא ניתן לחלק מעט מהמצות שבקערה לכל אחד, יש לדאוג שלפני כל קבוצת מסובים תהיינה שלוש מצות בפני עצמם, וכל קבוצה תקיים את המצוות הכרוכות במצות - יחץ, מגיד, מוציא מצה, כורך ואפיקומן, במקביל לעורך הסדר.

שיעור האכילה: אוכלים שיעור חצי מצת מכונה לכל כזית, מלבד בכזית הראשון שנהגו להחמיר ולאכול מצה שלימה, הואיל וחיובו מן התורה. בשעת דחק ניתן להסתפק בשליש מצה לכל 'כזית' מלבד הכזית הראשון.

כל אכילת מצווה צריכה להתבצע בפחות מ'כדי אכילת פרס'. למנהג רבים שיעור זה הוא כארבע דקות, אך בשעת דחק ניתן להקל עד שבע דקות או אף עד תשע דקות.

אכילת מרור: במהלך הסדר אוכלים שני 'כזיתים' מרור (טבולים מעט בחרוסת) ב'כדי אכילת פרס', אחד בפני עצמו, ואחד בכורך. רבים נוהגים לקיים מצווה זו בחסה, אך יש מהאשכנזים שהקפידו לקיימה ב'חריין'. יש להשתמש בעלה חסה גדול לכל אכילה, ולוודא שבוצעה שטיפה מפני תולעים וחרקים בהתאם להנחיות ענף כשרות ברבנות הצבאית. אין מסבים בעת אכילת המרור, אך באכילת ה'כורך' מסבים על צד שמאל.

שולחן עורך: סועדים סעודת חג בשמחה ובנחת דרך חירות, אך נמנעים מאכילה מרובה, כדי שלא יהיו שבעים מדי באכילת האפיקומן בסיום הסעודה. אין לאכול את הזרוע שבקערה. יש שנהגו לאכול בסעודה זו את הביצה מהקערה.

אפיקומן: בתום הסעודה אוכלים כזית מצה לאפיקומן בהסבה, זכר לקרבן הפסח שנאכל על השובע, ויש שאוכלים שני כזיתים לאפיקומן, אחד זכר לקרבן פסח, ואחד זכר למצה הנאכלת עימו. יש להשתדל ככל הניתן לאכול את האפיקומן קודם חצות. אם אבד האפיקומן, או שאינו מספיק לכל המסובים, אוכלים כזית ממצה שמורה אחרת. לאחר אכילת האפיקומן לא אוכלים ואפילו לא טועמים שום מאכל אחר, כדי שלא לאבד את טעם המצה.

ברכת המזון: יש להוסיף 'יעלה ויבוא'. מי ששכח 'יעלה ויבוא' ונזכר לאחר שחתם 'בונה ירושלים' יאמר שם "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא קודש הזה. ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים". אם נזכר לאחר שהתחיל כבר את ברכת הטוב והמטיב, חוזר לתחילת ברכת המזון.

הלל: האשכנזים נוהגים לומר את פסוקי 'שפוך חמתך' בעמידה וכשהדלת פתוחה. יש נוהגים למזוג כוס רביעית קודם פסוקי 'שפוך חמתך', ויש נוהגים למוזגה לאחריהם קודם ההלל. האשכנזים מוזגים עם הכוס הרביעית גם 'כוס של אליהו'.

לאחר ההלל אומרים 'הלל הגדול' ו'נשמת כל חי' וחותרים בברכת 'הללך'. יש מהאשכנזים שנהגו לומר את 'הללך' ללא חתימה קודם 'הלל הגדול', ואחר 'נשמת' חותרים בברכת 'מלך מהולל בתשבחות'.

הפסק באמצע הסדר: יש להימנע מיציאה ממקום הסדר בין הקידוש לסעודה, וראוי להימנע מכך בכל מהלך הסדר. ראוי להימנע מהיסח דעת בין אכילת המצות הראשונות לאכילת הכורך.

חיילים שנאלצו לצאת ממקומם באמצע הסדר, ואפילו לזמן ממושך, אינם צריכים לחזור ולקדש, אם נשאר מספר סועדים במקומם. אם כל הסועדים יצאו מהמבנה שקידשו בו למשך זמן מרובה, כגון שהוקפצו לעמדותיהם, והסיחו דעתם מהקידוש, כשישובו למקומם יקדשו שנית. במקום צורך, כגון שעליו לעבור באמצע הסדר למקום אחר, ניתן לחלק את הסדר לשניים: חלק ראשון עד לאחר ברכת המזון וכוס שלישית, וחלק שני מההלל עד הסוף. חיילים שהפסיקו באמצע הסעודה, אף לזמן ממושך, ולא הסיחו דעתם ממנה - אינם צריכים לחזור ולברך ברכה ראשונה כשממשיכים לאכול. אמנם אם עברו 72 דקות וחשים תחושת רעב - אינם רשאים לברך ברכת המזון על מה שאכלו בתחילה, ואם חוזרים לאכול יברכו שוב ברכה ראשונה.

אכילה ושתייה לאחר הסדר: אסור לאכול או לשתות משעת סיום הסדר עד עלות השחר (04:49), למעט שתיית מים, ובמקום צורך אף שאר משקאות שאינם משכרים כקפה וכד'. עם זאת, פשוט שחיילים העוסקים בפעילות מבצעית רשאים להקל ולאכול אם הדבר נדרש לשם כשירותם.

מהלכות יום טוב

תפילות יום טוב

תפילת ערבית של ליל החג: לפני התפילה אומרים הספרדים את מזמור "הודו לה' כי טוב" (תהלים קז). לאחר תפילת העמידה אומרים הלל שלם בברכה.

תפילת שחרית וקריאת התורה: הספרדים מוסיפים את המזמור של החג "הודו לה' כי טוב" (תהלים קז) בפסוקי דזמרה (לאחר 'יושב בסתר'). לאחר חזרת הש"ץ אומרים הלל - ביום טוב ראשון הלל שלם, ובשביעי של פסח הלל בדילוג.

מוציאים שני ספרי תורה: בספר הראשון קוראים חמישה עולים בקריאת היום - ביום טוב ראשון קוראים בפרשת בא (שמות יב, כא-נא): "ויקרא משה... משכו וקחו" עד "על צבאתם", ובשביעי של פסח קוראים בפרשת בשלח (שמות יג, יז - טו, כו): "ויהי בשלח פרעה" עד "כי אני ה' רופאך". לאחר הקריאה מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש (אם ברשותם ספר אחד בלבד, גוללים לקריאת המפטיר לאחר חצי קדיש). בספר השני קורא המפטיר בפרשת פינחס, ולאחר הקריאה אומרים הספרדים שוב חצי קדיש.

תפילת טל: בתפילת מוסף של חג ראשון מתחילים לומר 'מוריד הטל' בברכת 'מחיה המתים'. אין מתחילים לומר 'מוריד הטל' אלא לאחר שהוכרז על כך בציבור, לפיכך המתפלל ביחידות ישתדל להתפלל מוסף אחר שהציבור במקומו מתפללים, ואם מקדים להתפלל לפני תפילת הציבור, אומר 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. חיילים הנמצאים במקום מרוחק שאין בו ובסביבתו מנין, יזכירו 'מוריד הטל' בתפילתם, כל שמתפללים מוסף לכל הפחות שעה אחרי הנץ החמה.

ערבית במוצאי החג: נוהגים להתפלל ערבית מיד בצאת החג. בתפילת העמידה מוסיפים 'אתה חוננתנו', ואומרים 'מוריד הטל', ו'ותן ברכה' או 'ברכנו'. לאחר עמידה אין אומרים 'ויהי נועם' ו'ואתה קדוש', ומתחילים לספור ספירת העומר.

הבדלה: מנהג האשכנזים שלא לומר את פסוקי הברכה שלפני ברכות ההבדלה, ומנהג הספרדים לאמרם. מברכים רק את

ברכת היין וברכת 'המבדיל'. מי שנבצר ממנו להבדיל במוצאי החג, למנהג האשכנזים יבדיל עד השקיעה למחרת (18:57), ולמנהג הספרדים רשאי להבדיל אף בלילה שלמחרת.

מלאכה ביום טוב

ככלל, כל המלאכות האסורות בשבת אסורות ביום טוב, מלבד מלאכות מסוימות שיבוארו להלן.

בישול והבערה: מותר לבשל ביום טוב לצורך היום, ואף להעביר אש מאש קיימת לשם כך, ולכן יש לדאוג להשאיר אש דולקת מערב החג. בשעת הדחק שלא יכלו להדליק אש קודם יום טוב, או שכבתה להם האש ביו"ט ואין להם מהיכן להשיג אש דולקת, מותר לומר לאינו יהודי במהלך החג להדליק אש לצורך שמחת יום טוב.

בנוסף, אסור לכבות אש ביום טוב, ואף להנמיכה, אלא אם כן הדבר חיוני לצורך הכנת המאכל, כגון שנצרך לבשל את התבשיל על אש 'קטנה' ואין באפשרותו להדליק אש אחרת עם להבה נמוכה. עם זאת, מותר לגרום לכיבוי אש ביום טוב, כגון באמצעות שעון הסוגר את זרימת הגז לאחר זמן קצוב, או באמצעות השארת קומקום על האש עד שמימיו יגלשו על האש מאליהם, ובלבד שישתמש במים החמים שבקומקום להכנת תה או קפה וכדומה, כך שיהיה בישולם לצורך אוכל נפש. אין היתר לכבות אש באמצעות סגירת ברז הבלון, מפני שהדבר נחשב למעשה כיבוי בידיים.

מותר להוסיף מים קרים למיחם ביום טוב, אלא אם כן מדובר במיחם עם תרמוסטט.

בורר: יש להשתדל לברור אורז ולנפות קמח מבעוד יום, אולם אם לא עשה כן מותר לברור בחג. מותר להשתמש במקלף שאינו חשמלי לצורך קילוף ירקות.

לש וטוחן: מלאכת לש הותרה ביום טוב, ולכן מותר להכין טחינה, מיונז וכדו', וכן 'מנה חמה'. כמו כן, מותר לרסק ירקות מבושלים ביום טוב, כגון לצורך הכנת 'פירה'.

הוצאה: מותר להעביר ביום טוב מרשות לרשות, או לטלטל יותר מד' אמות במקום שאין בו עירוב, דברים שאינם מוקצה הנצרכים לשימושו ביום טוב, או לצורך שמחת יום טוב, וכן שאר חפצי מצווה, ואף מותר להחזירם בחג מחשש שיינזקו או יאבדו, או למניעת טירחה רבה הכרוכה בהחזרתם לאחר יום טוב. אולם אסור להוציא חפצים לצורך שימוש במוצאי החג.

נסיעה: נסיעה ברכב ביום טוב - אסורה, ואולם דינה קל יותר מאשר נסיעה בשבת. הנצרך לנסוע ביום טוב לצורך דחוף, אף אם אין בו פיקוח נפש, רשאי להיעזר בנהג שאינו יהודי, לאחר שיועץ ברב היחידה.

שינוע מזון ביום טוב: יש להקפיד לשנע מזון קודם החג למקומות הנדרשים. כאשר לא היתה כל אפשרות לשנע את המזון לחיילים קודם החג, במידת האפשר יניידו להם את המזון בחג אגב נסיעת היתר או על ידי נהג שאינו יהודי, ובדלית ברירה מותר לשנע להם את המזון בחג, תוך היוועצות ברב היחידה.

חזרה ממשמרת ביום טוב: ככלל, דין יום טוב כדין שבת, ועל כן אם יש בבסיס תנאים נאותים ללינה ולמנוחה, אין לחזור הביתה ביום טוב בסיום משמרת. אמנם, ניתן להקל בחג לחזור לביתו בעזרת נהג שאינו יהודי, ובמצבים חריגים אף בנהיגה ברכב, תוך היוועצות ברב היחידה.

מוקצה: מותר לפנות מוקצה המפריע לצורכי הגוף ביום טוב, ולכן הנצרך לשבת או לישון על הקרקע מותר לפנות משם אבנים דוקרניות המפריעות לו כל עוד אינן דבוקות בקרקע,

ובלבד שלא היה באפשרותו לעשות זאת מערב יום טוב, ושאינו יכול לעשות זאת כלאחר יד. אין לפנות מוקצה כדי להניח ציוד במקומו, אלא כשיש בדבר צורך מבצע.

הנאה ממלאכה אסורה: אסור ליהנות ביום טוב ממלאכה שנעשתה באיסור, ובשעת דחק יש להקל ליהנות ממלאכה האסורה מדרבנן בלבד, כגון ממזגן שהודלק ביום טוב, ואפילו אם הודלק במזיד. כמו כן, מותר ליהנות מאש שהודלקה ביום טוב, או אם כבה אור החשמל והדליקו אחד החיילים.

רחיצה: מותר לרחוץ את כל גופו במים קרים או במים פושרים שחוממו מבעוד יום. מים חמים שחוממו מערב יום טוב בדוד חשמלי, או שחוממו בדוד שמש אף ביום טוב עצמו - למנהג הספרדים מותר לרחוץ בהם כרגיל.

לכל הדעות אין לרחוץ את כל הגוף במים שהתחממו ביום טוב עצמו בדוד חשמלי או כאשר הדוד החשמלי דולק. אין לרחוץ ביו"ט במקום בו מותקנת מערכת 'תרמויאל', כיוון שלעיתים הדבר כרוך בפעולות האסורות ביום טוב. במקרים חריגים כשהדבר משפיע על המוכנות המבצעית, יש להיוועץ ברב היחידה.

בכל מקרה שרוחץ בחג, יקפיד להשתמש בסבון נוזלי ויזהר מסחיטת השיער בשעת הניגוב.

יום טוב שני של גלויות: חייל בודד שבא ארצה לשרת בצה"ל והוא סמוך על שולחן הוריו שבחו"ל ומתכנן לאחר השחרור לשוב למשפחתו בחו"ל, לרוב הדעות מחוייב לקיים יום טוב שני של גלויות, אך יתפלל כבני ארץ ישראל. אמנם, חייל הנוהג יום אחד בלבד - יש לו על מה לסמוך. אם אינו יודע בבירור אם ישוב למשפחתו בתום השרות הצבאי, ויתכן שיישאר לבסוף בארץ, ינהג יום אחד.

חייל השוהה בחו"ל: חייל בן חו"ל, שבכוונתו לשוב למשפחתו בחו"ל אחר השחרור, ושוהה בחו"ל בחג, ינהג יום טוב שני כבני חו"ל. אך אם בכוונתו להישאר בארץ גם לאחר השירות הצבאי, וכן חייל שיצא לשליחות בחו"ל ונמצא בקהילה שיש בה יהודים, אסור בעשיית מלאכה ביו"ט שני של גלויות, וצריך להראות שמקיים את מצוות החג, אך לא יברך על המצוות. מאידך עליו להניח תפילין ולהתפלל תפילות של חול בצינעא. אולם, אם שוהה במקום שאין בו יהודים כלל, יכול לנהוג כביום חול.

חיילים הנמצאים מחוץ לגבולות המדינה כחלק מפעילות מבצעית, באזורים שאין בהם קהילה יהודית, אינם צריכים לנהוג יו"ט שני של גלויות.

הלכות חול המועד

כשם שמצווה לכבד את השבת ולענגה, כך מצווה לכבד את מועדי ישראל ולענגם, שהרי נאמר בהם: 'מקרא קודש', ופירשו חז"ל שהכוונה לכבד את המועד במאכל ובמשתה ובלבוש מכובד.

"ושמחת בחגך": מצווה מן התורה לשמוח בימי החג. כמו כן, מצווה לאכול בשר ולשתות יין, ושאר דברים שמתענגים באכילתם בסעודות חול המועד. בצה"ל אין לשתות יין. גם חיילים השוהים בשדה בימי חול המועד ישתדלו להשביח את סעודתם בימים אלו, אפילו בחטיף, או במשקה מיוחד. ראוי לקבוע סעודה על מצה בחול המועד בכל יום, אך אין בכך חובה.

תפילות חול המועד: בימי חול המועד אין מניחים תפילין. בשחרית לאחר חזרת הש"ץ, אומרים הלל בדילוג, למנהג האשכנזים בברכה ולמנהג רבים מהספרדים בלי ברכה. לאחר

מכן מוציאים שני ספרי תורה וקוראים מענייני דיומא וקרבת החג. מתפללים תפילת מוסף של שלוש רגלים.

'יעלה ויבוא': בכל ימי הפסח מוסיפים 'יעלה ויבוא' בכל התפילות, ואם שכח - חוזר. מוסיפים 'יעלה ויבוא' גם בברכת המזון, ואם שכח ולא אמר: בליל הסדר - חוזר, ביום טוב - למנהג האשכנזים ומעט מהספרדים - חוזר, ולמנהג רבים מהספרדים - אינו חוזר. בימי חול המועד לכל הדעות אינו חוזר.

מלאכה בחול המועד

איסורי מלאכה: כדי שלא יהיו ימי חול המועד כשאר ימות החול, נאסרה בהם עשיית חלק מהמלאכות. חכמים החמירו מאוד באיסור זה ואמרו: "כל המבזה את המועדות, כאילו עובד עבודה זרה". מלאכות שאין טירחה בעשייתן, כגון מלאכת 'מבעיר', 'הוצאה מרשות לרשות' ו'מוקצה', הותרו בחול המועד, ואילו פעולות הכרוכות בטירחה מרובה מאד, כגון פינוי מחסן, אסורות, אף אם אינן כרוכות בעשיית מלאכה. **'אוכל נפש', 'צרכי הגוף', ו'צרכי המועד':** מותר לעשות כל מלאכה הנצרכת בחול המועד לצורך אוכל נפש, או אף לשאר צרכי הגוף הנצרכים במועד, ואפילו ב'מעשה אומן'. בכלל זה, מותר לתקן את כלי המטבח המשמשים לבישול, וכן לתקן את המקלחת שמשמשים בה בימי החג, ובלבד שלא יתזמן פעולות אלו לימי חול המועד.

לעומת זאת, דברים שאינם מכשירים את האוכל או משמשים לצורך הגוף באופן ישיר, אסור לעשותם ב'מלאכת אומן', אך מותר לעשותם לצורך המועד באופן שאינו דורש מיומנות מקצועית ודייקנות. ברם, אסור לדחות מראש מלאכה כזו על מנת לעשותה בחול המועד.

'דבר האבד': מלאכה למניעת נזק משמעותי מותרת אף ב'מלאכת אומן', ואפילו כשיש רק חשש סביר שייגרם נזק, ובלבד שיעשנה בצינעא. עם זאת, מלאכה שיש טורח רב בביצועה, אסורה אף במקום הפסד, כל שאין מדובר בהפסד מרובה ביותר. אין לתזמן מלאכה כזו בכוונה לימי חול המועד, ובמקרה חריג יש להתייעץ עם רב היחידה.

'צרכי רבים': מותר לעשות מלאכה הנצרכת בחול המועד לרווחתם של קבוצת חיילים גדולה, או לצורך הניהול התקין של הבסיס או של המערכת הצבאית, וכל שכן מלאכה המיועדת לצורך מימוש היעדים הביטחוניים של הצבא, ואפילו היא 'מלאכת אומן'. יש להשתדל שלא לתזמן מלאכה כזו לימי חול המועד, אך במקום צורך - מותר.

צרכי רבים חיוניים שאינם נצרכים לימי המועד, או שאינם צרכי הגוף, אסור לעשותם על ידי 'מלאכת אומן', אלא אם כן יעשה בשינוי. יש להימנע מעשיית מלאכות לצרכים שאינם חיוניים ושאינם לצורך המועד, אף כשהן לצורך רבים, כגון עבודות טיפוח בגינות ציבוריות.

מותר לעשות במועד מלאכות למניעת חשש סכנה, אפילו עתידית, אם רגילים לבצען ללא עיכוב, ובכלל זאת הפעילות המבצעית לגווניה, וכן אימונים. במסגרת הפעילות והאימונים מותר לעשות גם 'מלאכת אומן', כגון תיקון והשמשה של כלי רכב.

כתיבה: כתיבה שגרתית נחשבת 'מעשה הדיוט' ומותרת לצורך 'דבר האבד', 'צרכי רבים', או 'צורך המועד'. יש מקפידים לכתוב עקום את השורה הראשונה, כדי לכתוב בשינוי. הקלדה במחשב מותרת בכל אופן. הדפסה במדפסת, צילום מסמכים וחתימה בחותמת, במקום צורך דינם ככתיבה שגרתית.

כיבוס ותספורת: אסרו חז"ל לכבס, להסתפר ולהתגלח בחול המועד אף לצורך המועד. על פי הפקודה, חייל המקיים אורח חיים דתי פטור מחובת גילוח ותספורת בחול המועד, ולשם כך עליו לפנות למפקדיו ולקבל אישור להימנע מכך בחול המועד ובימי ספירת העומר.

מי שבשל אופי משימותיו המבצעיות לא התאפשר לו להסתפר או להתגלח או לכבס את מדיו לפני החג, רשאי לעשות זאת בחול המועד בצינעא.

מסחר: אסור לקנות או למכור בחול המועד, מלבד דברים שיש בהם צורך במהלך החג. מותר לחייל שיוצא לחופשה בחול המועד, לקנות במועד דברים שלא יהיה באפשרותו לקנות לאחר מכן בשל היותו בבסיס, או שתידרש לכך טירחה מיוחדת.

אזכרה: יש שהתירו עלייה לקבר אָם 'יום השנה' חל בחול המועד, ובלבד שלא יקונן ולא יאמר 'השכבה' אלא תהילים ובקשות בלבד, אך המנהג המקובל שלא לעלות לבית העלמין כלל.

שבת חול המועד

קבלת שבת

אשכנזים: למנהג נוסח-ספרד מתחילים 'מזמור לדוד' ובפיוט 'לכה דודי' אומרים שני בתים ראשונים ואחרונים, ולמנהג נוסח-אשכנז מדלגים על כך, ומתחילים "מזמור שיר ליום השבת", "ה' מלך גאות לבש". אין אומרים 'כגוונא' ו'במה מדליקין'.

ספרדים ועדות המזרח: רבים מהספרדים אומרים קבלת שבת כרגיל, ויש המתחילים 'מזמור לדוד'. אין אומרים 'במה

מדליקין, אלא 'כל ישראל', 'אמר ר' אלעזר' ולאחר מכן קדיש 'על ישראל'.

במנין משותף ראוי לנהוג כמנהג הספרדים.

שיר השירים: האשכנזים קוראים קודם קריאת התורה את מגילת שיר השירים בציבור. במנין משותף נכון לקוראה לאחר סיום התפילה. כשקוראים את המגילה מתוך חומש או תנ"ך, לא יברכו על קריאתה. כשקוראים מתוך מגילה כשרה, נהגו רבים מהאשכנזים לברך עליה 'על מקרא מגילה', וחלקם אף נוהגים לברך 'שהחיינו'. במנין משותף, רשאי אחד מהנוהגים לברך להקדים ברכות אלה לקריאת המגילה.

מי שהחסיר את הקריאה אינו חייב להשלימה או לחזר אחר מניין אחר שטרם קרא אותה, אך טוב שיקראנה לעצמו מתוך חומש.

מוסף: אין אומרים 'אב הרחמים'.

מנחה: אין אומרים 'צדקתך'.

הבדלה: עורכים הבדלה כבכל מוצאי שבת.

שביעי של פסח

הדלקת נרות: מברכים 'להדליק נר של יום טוב', אך אין מברכים 'שהחיינו'.

קידוש: הספרדים מוסיפים 'אלה מועדי', ברכת 'הגפן', ברכת 'אשר בחר בנו', וחותרם 'מקדש ישראל והזמנים'. אין מברכים שהחיינו.

יש נוהגים לקרוא בליל שביעי של פסח סמוך לחצות (00:38) את שירת הים, ויש שנהגו ללמוד את התיקון הנדפס ב'קריאת מועד'.

מוסף: הזכרת נשמות ('יזכור'). אומרים 'אב הרחמים'. מוסף של יום טוב.

קידוש היום: מוסיפים 'אלה מועדי' ו'ידבר משה' לפני ברכת 'בורא פרי הגפן'.

ערבית במוצאי החג: בתפילת העמידה מוסיפים 'אתה חוננתנו'. לאחר עמידה אין אומרים 'ויהי נועם' ו'ואתה קדוש'. סופרים ספירת העומר. בהבדלה, מנהג האשכנזים שלא לומר את פסוקי הברכה שלפני ברכות ההבדלה, ומנהג הספרדים לאמרם. מברכים רק את ברכת היין וברכת 'המבדיל'.
הלכות יום טוב: ראו לעיל בהלכות החג הראשון.

ספירת העומר

זמן הספירה: לכתחילה יש לספור ספירת העומר לאחר צאת הכוכבים (במוצאי יום טוב ראשון; 19:20) ולאחר תפילת ערבית. במקום צורך ניתן לספור בברכה מהשקיעה (במוצאי יום טוב ראשון; 19:01).

החושש לשכוח: החושש שעד שיתפלל ערבית ישכח לספור ספירת העומר, כגון כשמתעתד להתפלל ביחידות בשעה מאוחרת, רשאי לספור כבר בתחילת הלילה. המקדים להתפלל ערבית מפלג המנחה, לא יספור ספירת העומר, ולאחר צאת הכוכבים יספור בברכה. אם חושש שישכח לספור מאוחר יותר, יספור אחר תפילתו בלא ברכה, אלא שאז אחרי צאת הכוכבים יחזור לספור שוב בלא ברכה. אם שכח לספור שוב - יצא ידי חובה וימשיך לספור בברכה בשאר הימים.

אכילה לפני הספירה: אסור לאכול חצי שעה קודם זמן ספירת העומר, ואם דאג לאמצעי תזכורת - מותר. אם רוצה לאכול לאחר צאת הכוכבים, עדיף שיספור בברכה קודם שיאכל, וידאג לאמצעי תזכורת עבור מצוות קריאת שמע.

טעויות בספירה: מי ששכח לספור ספירת העומר בלילה, יספור ביום בלא ברכה ואפילו אם נזכר בבין השמשות, ולאחר

מכן ימשיך לספור בשאר הימים בברכה. השוכח לספור באחד הימים, או שמנה מניין שגוי, ימשיך לספור בשאר הימים בלא ברכה, ומכל מקום ראוי שיצא בשמיעת הברכה מאחר קודם שיספור.

המסתפק אם לא ספר באחד הימים, ימשיך לספור בשאר הימים בברכה.

חייל שטרם ספר ושאלוהו בזמן הראוי לספירה 'כמה היום לעומר?' יענה 'אתמול היה כך וכך'. אולם, אף אם ענה לו את המספר של אותו היום, יכול לספור בברכה אם לא ענה בנוסח 'היום כך וכך'.

המסופק כמה מונים באותו יום, יכול בדלית ברירה לספור את שני הימים מן הספק בלא ברכה, ולכשידע את המניין הנכון יוכל להמשיך לספור את שאר הימים בברכה.

מנה מניין מוטעה ונזכר במניין הנכון רק מאוחר יותר, צריך לברך מחדש קודם שיתקן ספירתו.

מנהגי האבלות בימי הספירה

בימי ספירת העומר מתו 24,000 תלמידי רבי עקיבא מכיוון שלא נהגו כבוד זה בזה. לכן נוהגים מקצת מנהגי אבלות בימים אלו, ומשתדלים להתחזק באהבת רעים ובכבוד הזולת.

נישואין, תספורת וגילוח: מנהג האשכנזים להימנע מנישואין ומתספורת וגילוח, מפסח עד ל"ג בעומר בבוקר, ואילו מנהג הספרדים להימנע מכך עד ל"ד בעומר בבוקר. במקום צורך יש המקילים להפסיק את מנהגי האבלות כבר מהלילה.

גם חיילים העוסקים בפעילות מבצעית ינהגו במנהגי האבילות של ספירת העומר, ובכלל זה לא יסתפרו ולא יגלחו את זקנם, אף אם סובלים מכך מעט. אולם חיילים העוסקים בפעילות

מבצעית עצימה, והשיער טורד את מנוחתם עד כדי פגיעה בכשירותם המבצעית, יסתפרו כל צרכם.

חייל שלא הספיק להסתפר לפני פסח, מכיוון שהיה טרוד בפעילות מבצעית או באימונים אינטנסיביים, רשאי להסתפר בימי ספירת העומר. אם יכול היה להסתפר לפני ימי הספירה, או שאופי פעילותו בדרך כלל מאפשר להסתפר, והוא לא הספיק לעשות זאת בשל העומס שהיה נתון בו, אינו רשאי להסתפר בימי הספירה, מלבד במקום שהדבר פוגע בכשירותו המבצעית.

הסרת שיער המפריע ליציבות הקסדה על הראש, מותרת בימי הספירה.

מוזיקה ואירועים חגיגיים: מפסח עד ליל ל"ג בעומר נמנעים מריקודים ומחולות, מהאזנה למוזיקה המעוררת שמחה, ומהשתתפות באירועים חגיגיים שמושמעת בהם מוזיקה כזו, מלבד במקום שמחת מצווה כהכנסת ספר תורה.

אמנם יש המקילים להשתתף באירועים שמושמעת בהם מוזיקה כרקע בלבד, באופן שאיננו מעורר לריקוד. כמו כן, מותר לחייל לשמוע מוזיקה לשם שמירת יֵרֵנוּתו, וכן מותר במקום צורך לשמוע מקצבים של תרגילי סדר שנועדו לשמירת קצב מצעד חיילים.

שירים המעוררים לצער, כגון השירים המושמעים ביום הזיכרון לחללי צה"ל, אינם בכלל האיסור, ואף שמיעת קטעי נגינה באופן אקראי, כגון תוך הקשבה לתוכנית מלל ברדיו, או במהלך טקס צבאי, אינה אסורה.

חייל שחש דכדוך בשל חוויות קשות שחוה במלחמה וכל שכן חייל פצוע, והאזנה למוזיקה מסייעת לו לחזור לתפקוד מלא -

מותר לו לשמוע מוזיקה, גם במצבים אלו יש להימנע משמיעת מוזיקה בפרהסיא או מהשתתפות בהופעות.

ימי ההודאות

ביום העצמאות וביום ירושלים מוסיפים מזמורי שבח והודאה בתפילות ערבית ושחרית, וגומרים את ההלל בברכה בתפילת שחרית. כמו כן, בימים אלו אין אומרים תחנון ואף לא במנחה שלפניהם.

יום העצמאות חל ביום רביעי ה' באייר (22.04), ויום ירושלים חל ביום שישי כ"ח באייר (15.05).

תספורת וגילוח ביום העצמאות: על פי פסיקת הרבנות הראשית לישראל מותר להסתפר ולהתגלח בערב יום העצמאות, כדי להיכנס לחג בצורה מכובדת. במהלך יום העצמאות ויום ירושלים אין נוהגים מנהגי האבלות של ימי הספירה, ומותר לשמוע שירים משמחים.

ממנהגי חג השבועות

יום החמישים לספירת העומר הוא חג השבועות, בו ניתנה תורה לישראל, ובו זכו ישראל להתאחד למרגלות הר סיני "כאיש אחד בלב אחד".

נוהגים לשטוח עשבים ויש נוהגים להעמיד ענפי אילן, בבתים ובבית הכנסת, ולאכול מאכלי חלב.

עירוב תבשילין: מאחר שחג השבועות חל השנה סמוך לשבת, מניחים עירוב תבשילין לפני כניסת החג, כדי שניתן יהיה להכין במהלך החג את צרכי השבת (לנוסח העירוב, ראו בסוף החוברת). גם במקום בו לא מבשלים לכבוד שבת, יש צורך להניח עירוב תבשילין, כדי שיוכלו לחמם את האוכל ולהדליק

נרות שבת. במקום צורך ניתן להקדים ולהניח את העירוב ביום רביעי.

חשוב לשמור על העירוב במקום מסודר במהלך החג, שכן אם העירוב נאכל או אבד, לא ניתן עוד להסתמך עליו. נהוג לאכול את העירוב באחת מסעודות השבת.

הנחת העירוב תתבצע על ידי נציג הרבנות הצבאית ביחידה או מי שהתמנה לכך מטעמו, באמצעות פת (כגון: חלה שלמה) ותבשיל (כגון: ביצה קשה). חיילים שאינם אוכלים במטבח המרכזי, וכל שכן חיילים השוהים מחוץ לבסיס, נכון שיניחו עירוב תבשילין עבור עצמם. עם זאת, נציג הרבנות יתכוון בהנחת העירוב גם עבור החיילים שאוכלים במטבחים אחרים בבסיס או מחוץ לבסיס, כגון במטבחי טייסות, בכלי השייט שבנמל, בפילבוקסים שבטווח של עד 38 ק"מ ממקום העירוב, ויִתְּנָה בפירוש שדעתו לערב עבורם, ואף יִזְכֶּה להם חלק בעירוב ע"י שיגביה את העירוב בעבורם, ובדיעבד יוכלו חיילים אלו להסתמך על כך. מוצב, בסיס או דירת הגנ"ש הנמצאים בתוך ישוב דתי, יוכלו לסמוך בדיעבד על עירוב התבשילין שהניח רב הישוב לכל בני העיר.

הדלקת נרות: יש להכין בערב החג נר נשמה שניתן יהיה להדליק ממנו את נרות השבת, בנוסף לנרות שמדליקים לכבוד החג.

מברכים "להדליק נר של יום טוב". חייל המדליק נרות בבסיס יברך 'שהחיינו' בקידוש ולא בהדלקת הנרות, ואילו חיילת רשאית לברך בעת הדלקת הנרות במקום בקידוש.

הלכות יום טוב: ראו לעיל בחג הראשון של פסח. במצבים שבהם נדרשת החלפת משמרות, או שהותרה חזרה הביתה

לאחר פעילות מבצעית - יש להעדיף במידת הצורך נסיעה ביום טוב על פני נסיעה בשבת.

כמו כן, מי שנזקק להתקלח, ובידו הבחירה אם לעשות זאת ביום טוב או בשבת, יעדיף להתקלח ביום טוב.

זמן תפילת ערבית: מקפידים להתפלל ערבית בליל חג השבועות לאחר צאת הכוכבים (19:56). במקום צורך ניתן להקדים ולהתפלל מבעוד יום ורק יקפידו לקדש ולקרוא קריאת שמע לאחר צאת הכוכבים. בשעת דחק ניתן אף לקדש ולסעוד מבעוד יום.

תיקון ליל שבועות: נהוג לעסוק בתורה בליל שבועות כל הלילה, ורבים נוהגים לקרוא 'תיקון ליל שבועות'. החושש שאם יישאר ער כל הלילה לא יוכל להתפלל למחרת כראוי, ילמד כפי יכולתו ולאחר מכן ילך לישון. העוסק בפעילות מבצעית - מחוייב לישון כראוי, בכדי לאגור כח למשימותיו.

ברכות השחר למי שהיה ער כל הלילה: חייל ספרדי שהיה ער כל הלילה נוטל ידיו בבוקר בלא ברכה, ולאחר מכן מברך ברכות השחר וברכות התורה. חייל אשכנזי שהיה ער כל הלילה מתחייב בנטילה בברכה לאחר שעושה צרכיו בבוקר קודם התפילה, אומר ברכות השחר, מלבד ברכות 'אלוקי נשמה' ו'המעביר שינה' שיוצא בהן ע"י שמיעה ממי שישן, ויש מקילים בדלית ברירה שיברך בעצמו, וכן אינו מברך ברכות התורה אלא אם ישן קודם לכן שינת קבע ביום. אם לא ישן, יצא בשמיעת הברכה ממי שישן, ויש שהורו גם למנהג האשכנזים שיברך ברכת התורה בעצמו.

הדלקת נרות שבת (פרשת נשא): יש להקפיד להדליק את נרות השבת לפני כניסת השבת על ידי העברת אש מנר דולק.

ליל שבת (פרשת נשא): בתפילת קבלת שבת ישנם מנהגים שונים כמפורט לעיל בשבת חול המועד פסח. תפילת ערבית וקידוש כבכל שבת.

מנהג הרמ"א

זרוע	ביצה
מרור	חרוסת
מי-מלח	כרפס

מנהג האר"י

זרוע	ביצה
מרור לברכה	
חרוסת	כרפס
מרור לכורך	

סדר ברכת האילנות

הרואה בימי ניסן עצי פרי
המתחילים לפרוח, מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא חָסַר
בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם, וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת
טוֹבִים לְהַנּוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם.**

מנהגים שונים לעריכת קערת הסדר

סדר בדיקת וביעור חמץ

יקח נר שעווה או פנס ויברך קודם הבדיקה:

**בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל בִּיעוֹר חֻמֶּץ.**

במהלך הבדיקה אין להפסיק בדיבור שאינו קשור לבדיקה, או במעבר ממקום למקום, מתחילת הבדיקה ועד לביטול החמץ. הפסיק בין הברכה לתחילת הבדיקה בדיבור שאינו קשור לבדיקה, חוזר ומברך.

בסיום הבדיקה יבטל את החמץ שלא נמצא בבדיקתו

ויאמר:

**כָּל חֻמֵּי דָא (האשכנזים מוסיפים: וְחֻמֵּי עָא) דְּאִיכָא
בְּרִשׁוּתִי, דְּלֹא חֲזִיתָהּ, וְדִלָּא בְּעֵרְתָהּ, לְבָטִיל וְלִהְיוּ
(הַפְקָר) כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:**

[תרגום: כל חמץ (ושאור) שיש ברשותי שלא ראיתיו ושלא ביערתיו, יתבטל ויהיה (הפקר) כעפר הארץ].

בערב פסח בבוקר יבער את כל החמץ שברשותו, ולאחר מכן יבטל ויאמר:

**כָּל חֻמֵּי דָא (האשכנזים מוסיפים: וְחֻמֵּי עָא) דְּאִיכָא
בְּרִשׁוּתִי דְּחֲזִיתָהּ וְדִלָּא חֲזִיתָהּ, דְּבְעֵרְתָהּ וְדִלָּא
בְּעֵרְתָהּ לְבָטִיל וְלִהְיוּ (הַפְקָר) כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:**

[תרגום: כל חמץ (ושאור) שיש ברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו, שביערתיו ושלא ביערתיו, יתבטל ויהיה (הפקר) כעפר הארץ].

סדר הגדה של פסח לשעת דחק לשימוש בזמן פעילות מבצעית בלבד

(בשעת דחק גדולה ניתן לדלג על החלקים המצויים בתוך סוגריים מרובעים. ההנחיות מסומנות בצבע זה) מנת הסדר האישית מכילה: מיץ ענבים, מלפפון כמוץ לכרפס, מצות שמורות, חזרת למרור וחרוסת.

מוזג כוס ראשון, מחזיקו ביד ימינו ומקדש (הספרדים מוסיפים את המצוי בסוגריים):

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו. ותתן לנו ה' א-להינו באהבה מועדים לשמחה. חגים וזמנים לששון. את יום חג המצות הזה. (את יום טוב מקרא קדש הזה). זמן חרותנו (באהבה) מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים. ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו: ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה:

שותה בהסבת שמאל כשיעור 'רביעית' (כחצי כוס מצויה).

[לאחר נטילת ידיים ללא ברכה, נוטל מן הכרפס פחות מכזית (כנפח קופסת גפרורים), טובלו במי מלח או בחומץ ומברך (מתכוון לפטור בברכה זו גם את המרור):

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם בורא פרי האדמה:

אוכל בלי הסבה.]

חוצים את המצה האמצעית לשני חלקים.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנּוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה, הַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוּ מִצָּה.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנּוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנּוּ מִטְבִּילִין אֶפִּילוֹ פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנּוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסוּבֵין, הַלֵּילָה הַזֶּה כּוֹלְנוּ מְסוּבֵין.

עֲבָדִים הֵיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצִיאנוּ ה' א- לֵהֵינוּ מִשֵּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרוּעַ נְטוּיָה וְאֵלּוֹ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנּוּ וּכְנִינוּ וּכְנִי בְנֵינוּ מִשְׁעַבְדִּים הֵיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וְאֶפִּילוֹ כָּלְנוּ חֲכָמִים כָּלְנוּ נְבוֹנִים כָּלְנוּ זְקֵנִים כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְכָל הַמְדַבֵּר לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מִשְׁבַּח:

מִתְחַלָּה עוֹבְדֵי עַבֹּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשֵׁיו קָרְבָנוּ הַמְקוֹם לְעַבֹּדָתוֹ:

פֶּסַח עַל שׁוֹם שֶׁפֶסַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם:

מגביה את המצות ואומר:

מצה עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצִקָּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עֵד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֹלָם:

מגביה את המרור ואומר:

מרור עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרו הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם: [בְּכָל-דוֹר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרַאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם שְׁנֵאמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר

זֶה עֲשֵׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבְד גָּאֵל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי אֲפֹתֵנוּ גָּאֵל עַמָּהֶם שְׁנֵאמַר: וְאוֹתֵנוּ
הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אֶתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאֲבוֹתֵינוּ:

מכסה את המצות, מגביה את הכוס ואומר:

לְפִיכֶן אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְדוֹמַם
לְהַדְר לְכַרֵּךְ לְעַלָּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וּלְנוּ אֶת כָּל
הַנְּסִיִּים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאֵנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת, מִיְּגוֹן לְשִׁמְחָה, מֵאֲבֵל
לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאוּלָּה, וְנֵאמַר
לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּי-ה':

הַלְלוּי-הַ הַלְלוּ עַבְדֵי ה'. הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה': יְהִי שֵׁם ה' מְבוֹרָךְ.
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֶרֶח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מְהַלֵּל שֵׁם ה': רָם
עַל כָּל גּוֹיִם ה'. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כֹה' א' - לְהִינּוּ הַמְּגִבִּיהִי
לְשִׁבַת: הַמְּשַׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל.
מֵאֲשַׁפֵּת יָדַיִם אֲבִיוֹן: לְהוֹשִׁיבֵי עִם גְּדִיבִים. עִם גְּדִיבֵי עַמּוֹ:
מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת. אִם הַכֵּנִים שִׁמְחָה. הַלְלוּי-ה':

**בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֶז: הִיִּתָּה יְהוּדָה
לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס. הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֲוֹר:
הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כִּכְנִי צֵאן: מַה לָּךְ הַיָּם כִּי תִנּוֹס.
הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֲוֹר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כִּכְנִי צֵאן:
מִלְּפָנָי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנָי א' - לוֹהֵ יַעֲקֹב: הַהֶפְכִי הַצּוֹר אָגַם
מַיִם. חֲלַמִּישׁ לְמַעֲיָנוּ מַיִם:]**

(מכסה את המצות) אוֹחֵז אֶת הַכּוֹס וְאוֹמֵר:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' א' - לְהִינּוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת
אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִגִּיעֵנוּ הַלִּילָה הַזֶּה לְאֲכַל בּוֹ מִצֵּה וּמִרּוֹר,

כַּן ה' אֱ-לֹהֵינוּ וְא־לֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִדְגָלִים
אֲחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּכַנְיָן עֵיֶדֶךָ וְשֹׁשֵׁיִם
בְּעִבּוֹדְתֶךָ, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם
עַל קִיר מִזְבִּיחֶךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל
פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גֹּאֲלֵי יִשְׂרָאֵל:

כוס שנייה

(האשכנזים מברכים: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא
פְּרִי הַגֶּפֶן:)

שׁוֹתָה בַּהֲסַבְתָּ שְׂמַאל כְּשִׁיעוֹר 'רְבִיעִית' (כחצי כוס מצויה).

נוטלים את הידיים לסעודה ומברכים על הנטילה

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל גְּטִילַת יָדַיִם:

אוחז בשתי ידיו את המצות ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

אוחז בידיו את המצה העליונה והפרוסה ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצָּה:

נוטל כזית (כחצי מצת מכונה) מן המצה העליונה [וכזית מן
הפרוסה] ואוכל בהסבת שמאל כל כזית בתוך שיעור זמן של
'אכילת פרס' (כארבע דקות).

נוטל כזית מרור (כעלה חסה גדול), טובלו בחרוסת ומנער כדי
שישאר טעם מרירותו, ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מְרוֹר: אוכל בלי הסבה בתוך שיעור זמן של
'אכילת פרס' (כארבע דקות).

[בוצע את המצה התחתונה ונוטל ממנה כזית, וכורך עמה כזית מן המרור-חזרת (יש נוהגים לטובלו בחרוסת), מצה למעלה ומצה למטה ומרור-חזרת באמצע. אינו מברך על 'כורך' אלא אומר:

זכר למקדש – כהלל. כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביחד לקיים מה שנאמר: על מצות ומרדים יאכלהו:

אוכל בהסבת שמאל בתוך שיעור זמן של 'אכילת פרס'.

[בגמר הסעודה מוציא את פרוסת המצה שהצפין בתחילת הסדר לאפיקומן, נוטל ממנה כזית, ויש אומרים שני כזיתים, ואוכל בהסבת שמאל בתוך שיעור זמן של 'אכילת פרס'. מברכים ברכת המזון (עם 'יעלה ויבוא').

כוס שלישית

כורך אתה ה' א-להינו מלך העולם בורא פרי הגפן: שותים בהסבת שמאל כשיעור 'רביעית' (כחצי כוס מצויה).

מוזגים כוס רביעי וגומרים עליו את ההלל

[לא לנו ה' לא לנו...]

אהבתי כי ישמע ה' את קולי...]

הללו את ה' כל גוים. שבחוהו כל האמים: כי גבר עלינו חסדו. ואמת ה' לעולם. הללו-ה:

הודו לה' כי טוב. כי לעולם חסדו:

יאמר נא ישראל. כי לעולם חסדו:

יאמרו נא בית אהרן. כי לעולם חסדו:

יאמרו נא ידאי ה'. כי לעולם חסדו:

[מן המיצר קראתי י-ה...]

אנא ה' הושיעה נא...

ברוך הבא בשם ה'...

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, הודו לא-להי האלהים כי לעולם חסדו...

נשמת כל חי תברך...]

יהללוך ה' א-להינו על כל מעשיך. וחסידיך צדיקים עושי רצונך. וכל עמך בית ישראל. ברנה יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו ומליכו את שמך מלכנו תמיד. כי לך טוב להודות. ולשמך נאה לזמר. כי מעולם ועד עולם אתה א-ל: ברוך אתה ה' מלך מהלל בתשבחות.

כוס רביעית

(האשכנזים מברכים: ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם בורא פרי הגפן):

שותים בהסבת שמאל כשיעור 'רביעית' (כחצי כוס מצויה).

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה, רחם (נא) ה' א-להינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בכנינה (ונאכל מפריה ונשבוע מטובה) ונברכך עליה בקדשה ובטהרה: ושמחנו ביום חג המצות הזה. ביום טוב מקרא קדש הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן:

לשנה הבאה בירושלים הבנויה!

הלכות ושיעורי ליל הסדר

הערות	משך הזמן	השיעור למעשה	השיעור	המצווה
מצווה מהתורה. ראוי לאכול מצה עבודת יד.	4 דקות. בשעת הדחק - 9 דקות.	לכתחילה - 60 סמ"ק/כ-54 גרם (כמצת מכונה. וגם לבוצע די בשיעור זה). במקום צורך - 30 סמ"ק/כ-27 גרם (כחצי מצת מכונה).	'כזית' (הבוצע לכתחילה יאכל שתי 'כזיתות')	מצה (בברכת 'על אכילת מצה')
יש לוודא כי החסה בדוקה ונקייה מחרקים. נוהגים לטבול בחרוסת ולנער מעט, שלא תתבטל מרירות החסה.	כנ"ל	30 סמ"ק/כ-27 גרם (כעלה חסה גדול)	'כזית'	מרור
רבים נוהגים לטבול גם כריכה זו בחרוסת.	כנ"ל	לכתחילה - 30 סמ"ק/כ-27 גרם (כחצי מצת מכונה, מלבד עלה החסה). במקום צורך - 20 סמ"ק (כשליש מצת מכונה, מלבד עלה החסה).	'כזית' מצה ו'כזית' מרור	'כורך'
יש מחמירים לאכול שתי 'כזיתות'.	כנ"ל	כנ"ל	'כזית'	אפיקומן
לכתחילה - ישתה כל כוס בבת אחת. בדיעבד - רוב רביעית (44 סמ"ק).	לכתחילה - ישתה כל כוס בבת אחת. בדיעבד - כמו במצה.	86 סמ"ק (כחצי כוס חד פעמית)	'רביעית' לכל כוס	ארבע כוסות

סדר עירוב תבשילין לחג השבועות

יקח פת ותבשיל (מהמזון הציבורי) ויברך:

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו

במצותיו, וצונו על מצות ערוב.

בהדין ערוכא יהא שרא לנא למפא ולבשלא

ולאטמנא ולאדלקא שדנא ולמעבד כל צרכנא

מיומא טבא לשבתא, לנא ולכל החיילים שערוב זה

יכול להועיל להם על פי דין.

מי שאינו מבין את השפה הארמית אומר בלשון הקודש:

בזה הערוב יהא מתר לנו לאפות ולבשל ולהטמין

ולהדליק נר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת,

לנו ולכל החיילים שערוב זה יכול להועיל להם על

פי דין.

זמני חג הפסח וחג השבועות תשפ"ו

בדיקת חמץ - י"ג בניסן, יום שלישי, 31.03

באר שבע	ירושלים	צפת	
18:59	18:58	18:57	שקיעה
19:17	19:16	19:16	צאת הכוכבים

ערב פסח - י"ד בניסן, יום רביעי, 01.04

באר שבע	ירושלים	צפת	
10:39	10:37	10:36	סוף זמן אכילת חמץ
11:41	11:40	11:38	סוף זמן ביעור חמץ וביטולו
12:44	12:43	12:41	חצות היום
15:52	15:51	15:51	שעה עשירית (החל מזמן זה אסור לאכול אכילת קבע)
17:41	17:40	17:39	פלג המנחה
18:38	18:19	18:36	כניסת החג

ליל הסדר - ט"ו בניסן, ליל חמישי, 01-02.04

באר שבע	ירושלים	צפת	
19:17	19:16	19:16	צאת הכוכבים (י"ד בניסן)
00:44	00:43	00:41	חצות הלילה
04:58	04:54	04:51	עלות השחר (90 דק')

פסח - ט"ו בניסן, יום חמישי, 02.04

באר שבע	ירושלים	צפת	
19:00	18:59	18:58	שקיעה
19:18	19:17	19:17	צאת הכוכבים (לעניין ספירת העומר)
19:34	19:35	19:35	צאת החג

שבת חול המועד - י"ז בניסן, 04.04

באר שבע	ירושלים	צפת	
18:39	18:20	18:38	כניסת השבת
19:36	19:37	19:36	צאת השבת

שביעי של פסח - כ"א בניסן, יום רביעי, 08.04

באר שבע	ירושלים	צפת	
18:42	18:23	18:40	כניסת החג
00:42	00:41	00:39	חצות הלילה
19:39	19:39	19:39	צאת החג

חג שבועות, ו' סיון, יום שישי, 22.05

באר שבע	ירושלים	צפת	
19:12	18:53	19:13	כניסת החג
03:56	03:52	03:46	עלות השחר (לעניין ברכות השחר לניעור כל הלילה)
19:12	18:54	19:13	כניסת השבת (נשא)

*הזמנים המופיעים בגוף ההלכות נקבעו לפי האופק המאוחר או המוקדם ביותר לחומרא.

חברי המערכת: סא"ל הרב אודי שורץ - רע"ן הלכה • רס"ן הרב דניאל קינד - רמ"ד הלכה • אע"צ הרב דודי גרינפלד - מפקד בית המדרש להלכה • אע"צ הרב חנניה שפרן • סרן (מיל') הרב שלמה קדוש • סמ"ר (מיל') הרב ברק מזעקי • רב"ט (מיל') הרב מנשה צימרמן • טוראי הרב ידידיה בלנק.
עיצוב: יוגב ברדה.

למכירת חמץ מקוונת תשפ"ו
סרוק את הקוד

הקו הפתוח של הרבנות הצבאית
052-9-414-414